

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ФАКУЛЬТЕТ соціально-психологічної освіти та управління

КАФЕДРА аналітичної економіки та менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
полковник поліції

_____ **Андрій ФОМЕНКО**

**КОНТЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ**

Освітній ступінь магістр
(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність 051 «Економіка»
(шифр і назва)

Освітня програма «Ефективність захисту
соціально-економічних систем» від 01.11.2018 № 928
(назва, дата і № наказу про затвердження ОП)

Статус навчальної дисципліни: вибіркова
(обов'язкова або вибіркова)

Мова навчання: українська

Дніпро – 2020

Моделювання економічної динаміки // Контент навчальної дисципліни. – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 9 с.

РОЗРОБНИКИ:

Діденко А.В., кандидат економічних наук

ТЕМА 1. Основні поняття економічної динаміки

Лекція № 1 – 2 год.

План:

1. Поняття про моделювання економіки
2. Властивості динамічних систем
3. Формальне визначення динамічної системи
4. Математичний апарат опису динамічних характеристик складних систем

Перше питання присвячено поняттям моделювання, математична модель, особливостям економіки як об'єкту моделювання, завданням економіко-математичного моделювання, методам та моделям дослідження складних систем. *Друге* питання присвячено поняттям динаміки, динамічної системи, розглянуто найважливіші властивості складних динамічних систем: емерджентність, взаємодія із зовнішнім середовищем. структура, нескінченність пізнання системи, ієрархічність системи, елемент; властивості і характеристики динамічних економічних систем: стан системи, поведінка системи, безперервність функціонування, розвиток системи, динамічність, складність, гомеостатичність, цілеспрямованість, керованість, адаптивність, інерційність, стійкість. *Третє* питання присвячено формальному представленню динамічної системи, аксіоми властивостей динамічної системи. *Четверте* питання присвячено поняттям оператор, операнд, перетворення, типам поведінки системи: рівноважному, перехідному та періодичному.

Питання по темі:

1. Якими є особливості економіки як об'єкта моделювання?
2. Якими є практичні завдання економіко-математичного моделювання?
3. В чому полягає сутність динамічного моделювання?
4. Якими є найважливіші властивості складних динамічних систем?
5. Якими є найважливіші властивості і характеристики складних економічних динамічних систем?
6. Що складає формальне визначення динамічної системи?
7. Яким чином представляється структура системи?

ТЕМА 2. Трендові моделі економічної динаміки

Лекція № 1 – 2 год.

План:

1. Траєкторії та динамічні ряди
2. Аналітичні показники динамічного ряду
3. Типи економічного розвитку та їхні трендові моделі
4. Аналіз випадкової складової часового ряду
5. Етапи побудови трендових моделей

Перше питання присвячено поняттям ряд динаміки, моментний ряд динаміки, інтервальний ряд динаміки, траєкторія, рівень ряду. *Друге* питання присвячено аналітичним показникам динамічного ряду: абсолютний приріст (базовий, ланцюговий, середній); темп зростання (базовий, ланцюговий, середній); темп приросту (ланцюговий, середній); абсолютне прискорення;

відносне прискорення. Розглянуто взаємозв'язки між абсолютними та відносними показниками динаміки; неперервні характеристики швидкості та інтенсивності динаміки: абсолютний приріст, темп приросту, абсолютне прискорення, відносне прискорення; середні характеристики динаміки: середній рівень, середній абсолютний приріст, середній темп зростання, середній темп приросту, середній коефіцієнт росту. *Третє* питання присвячено типовим класам кривих зростання та типам економічного розвитку, компонентам динамічного ряду: тренд, цикли, сезонні коливання відносно тренду, випадкова компонента. *Четверте* питання присвячено аналізу випадкової складової часового ряду, причинам та методу визначення автокореляції залишків. У *п'ятому* питанні розглянуто етапи побудови трендових моделей.

Питання по темі:

1. Які аналітичні показники динамічного ряду існують?
2. Який існує взаємозв'язки між абсолютними та відносними показниками динаміки?
3. В чому сутність коефіцієнту випередження?
4. В чому сутність коефіцієнту еластичності?
5. Які виділяють типи економічного розвитку?
6. Які трендові моделі описують типи економічного розвитку?
7. З яких компонент складається динамічний ряд?
8. В чому полягає суть методів згладжування?
9. Які причини виникнення автокореляції залишків?
10. Яка послідовність етапів побудови трендових моделей?

ТЕМА 3. Прогнозування на основі часових рядів

Лекція № 1 – 2 год.

План:

1. Побудова прогнозів з використанням моделі часового ряду
2. Методи екстраполяції тенденції по одному часовому ряду
3. Екстраполяція на основі згладжує ковзної середньої
4. Екстраполяція на основі індексу сезонності
5. Аналіз оцінки якості прогнозу

Питання по темі:

1. Що розуміють під прогнозуванням?
2. Які розрізняють види прогнозів?
3. Які виділяють умови правомірності і допустимості екстраполяції трендів?
4. В чому полягає суть екстраполяції?
5. Яка послідовність перевірки гіпотези про існування тенденції в динамічному ряді?
6. Які переваги простих методів прогнозування на основі екстраполяції?
7. У чому полягає суть методу простого згладжування?
8. У чому полягає суть методу адаптивного згладжування?
9. У чому полягає суть екстраполяція на основі індексу сезонності?

10. Які підходи використовуються для аналізу оцінки якості прогнозу?

Перше питання присвячено поняттям прогнозування, кількісного, точкового та інтервального прогнозу. Розглянуто типи прогнозів, суть методики економічного прогнозування, умови правомірності і допустимості екстраполяції трендів. *Друге* питання присвячено поняттям тенденція, екстраполяція, розглянуто порядок перевірки гіпотези про існування тенденції в динамічному ряді, прості методи екстраполяції тенденції. У *третьому* пункті розглянуто методи згладжування часового ряду: метод простої ковзної середньої, метод зваженої ковзної середньої, метод експоненціальної середньої. У *четвертому* пункті розглянуто поняття індексу сезонності та послідовності екстраполяції ряду на основі індексу сезонності. У *п'ятому* питанні розглянуто підходи до оцінки якості прогнозу на основі середньо квадратичного відхилення та середнього відхилення між фактичними і розрахунковими значеннями функції.

ТЕМА 4. Статистичні виробничі функції

Лекція № 1 – 2 год.

План:

1. Загальні відомості про виробничі функції та функції виробничих витрат
2. Економіко-математичний аналіз виробничих функцій
3. Застосування макроекономічних динамічних виробничих функцій для моделювання економічного розвитку

Питання по темі:

1. Які виділяють типи виробничих функцій?
2. Які показники використовують для аналізу виробничих функцій?
3. Які існують способи представлення виробничих функцій?
4. В чому полягає суть показника середня ефективність ресурсу?
5. В чому полягає суть показника гранична ефективність ресурсу?
6. В чому полягає суть показника еластичність випуску продукції від витрат ресурсу?
7. В чому полягає суть двофакторної макроекономічної динамічної виробничої функції?

Перше питання присвячено поняттям виробнича функція, загальна виробнича функція, ізокванта, ізокліналь. Розглянуто підходи до побудови виробничих функцій і функцій виробничих витрат, основні способи представлення виробничих функцій, властивості ізоквант, основні показники, які використовують для аналізу виробничих функцій. У *другому* питанні розглянуто типи виробничих функцій та їх математичне представлення. У *третьому* питанні розглянуто двофакторну макроекономічну динамічну виробничу функцію, вплив науково-технічного прогресу, поняття про автономний темп приросту.

ТЕМА 5. Дослідження стійкості динамічних систем

Лекція № 1 – 4 год.

План:

1. Поняття про стійкість та рівновагу системи
2. Нестійкість і нелінійність як джерело невизначеності економічних процесів
3. Основні поняття теорії складних систем
4. Основні поняття про фрактали
5. Універсальність в поведінці нелінійних систем

Питання по темі:

1. Які виділяють властивості відкритих систем, що перебувають далеко від стану рівноваги?
2. Що розуміють під дисипативними системами?
3. У чому полягає парадигма нелінійності?
4. Які існують типові характерні риси поняття хаос?
5. Які розрізняють типи фазових портретів?
6. Що розуміють під поняттям дивний атрактор?
7. Які знаєте приклади фракталів у природі?
8. Що розуміють під поняттям точка біфуркації?
9. Які виділяють найважливіші закономірності поведінки систем, що самоорганізуються, у точках біфуркації?

Перше питання присвячено поняттям рівновага, стабільність, стаціонарність, відкрита система, дисипативна система. Розглянуто властивості відкритих систем, що перебувають далеко від стану рівноваги. У *другому* питанні розглянуто поняття складності та відкритості економічних систем, нелінійність та її особливості, основні припущення теорії катастроф, типові характерні риси поняття хаос. У *третьому* питанні розглянуто поняття хаос і порядок, фазовий простір системи, фазова траєкторія, фазовий портрет системи, типи фазових портретів, атрактор. У *четвертому* питанні розглянуто поняття фрактал, типи фракталів, фрактальна розмірність. У *п'ятому* питанні розглянуто поняття точка біфуркації, найважливіші закономірності поведінки систем, що самоорганізуються, у точках біфуркації, константа Фейгенбаума, порядок її розрахунку.

ТЕМА 6. Синергетичний підхід у моделюванні економіки

Лекція № 1 – 2 год.

План:

1. Основні положення синергетики як науки
2. Синергетичний підхід до управління економічними системами
3. Самоорганізація та етапи еволюції складних систем
4. Моделі синергетичних систем

Питання по темі:

1. Які існують підходи до суті поняття синергетика?
2. Які виділяють основні риси лінійного мислення?
3. Що розуміють під самоорганізацією системи?

4. В чому полягає завдання кібернетичного управління?
5. В чому полягає завдання синергетичного управління?
6. Які виділяють етапи еволюції складних систем?
7. Які виділяють загальносистемні умови деградація системи?
8. В чому полягає механізм зворотних зв'язків в економічних системах?

Перше питання присвячено поняттям синергетика, самоорганізація, розглянуто принципи частинних теорій синергетики. У *другому* питанні розглянуто особливості синергетичного та кібернетичного підходів до управління економічними системами, поняття про м'яке управління, положення синергетичного управління. У *третьому* питанні розглянуто стадії розвитку системи, умови деградації та руйнування системи, поняття ентропії та зворотного зв'язку. У *четвертому* питанні розглянуто моделі, що становлять класику теорії синергетики.

РЕКОМЕНДОВА ЛІТЕРАТУРА

Рекомендована література до Теми 1:

1. Акулов М. Г., Тютюніков І. Є., Куперштейн Л. М., Ткаченко М. І. Моделювання економічної динаміки : навч. посібник. Під ред. М. Г. Акулова. Вінниця.: ВФЕУ, 2017. 310 с.
2. Бродський Ю. В., Молодецька К. В. Моделювання економічної динаміки : підручник. Житомир : Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2016. 132 с.
3. Гладка О. М., Карпович І. М., Сінчук А. М. Моделі економічної динаміки для фахівців з інформаційних технологій : навчальний посібник. Рівне : РДГУ, 2019. 158 с.
4. Здрок В.В., Паславська І.М. Моделювання економічної динаміки : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 244 с.
5. Моделювання економічної динаміки : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / укл. В. М. Новожилова, П. М. Коюда, І. А. Чуб. Харків : ХДТУБА, 2006. 140 с.

Рекомендована література до Теми 2:

1. Григорків В. С., Ярошенко О. І. Дискретні моделі економічної динаміки : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 96 с.
2. Григорків В. С., Григорків М. В., Скращук Л. В. Диференціальні моделі економічної динаміки : основи теорії та приклади : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 224 с.
3. Здрок В.В., Паславська І.М. Моделювання економічної динаміки : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 244 с.
4. Економетрика : підручник / О. І. Черняк та ін.; за ред. О. І. Черняка. 2-ге вид., перероб. та доп. Миколаїв : МНАУ, 2014. 414 с.
5. Руська Р. В. Економетрика : навчальний посібник. Тернопіль : Тайп, 2012. 224 с.
6. Яровий А. Т., Страхов Є. М. Економетрія. Одеса : Освіта України. 2017. 133 с.

Рекомендована література до Теми 3:

1. Здрок В.В., Паславська І.М. Моделювання економічної динаміки : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 244 с.
2. Економетрика : підручник / О. І. Черняк та ін.; за ред. О. І. Черняка. 2-ге вид., перероб. та доп. Миколаїв : МНАУ, 2014. 414 с.
3. Руська Р. В. Економетрика : навчальний посібник. Тернопіль : Тайп, 2012. 224 с.
4. Яровий А. Т., Страхов Є. М. Економетрія. Одеса : Освіта України. 2017. 133 с.

Рекомендована література до Теми 4:

1. Здрок В.В., Паславська І.М. Моделювання економічної динаміки : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 244 с.
2. Економетрика : підручник / О. І. Черняк та ін.; за ред. О. І. Черняка. 2-ге вид., перероб. та доп. Миколаїв : МНАУ, 2014. 414 с.
3. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Економічне моделювання» / Порохня В.М. Запоріжжя, 134 с.
4. Руська Р. В. Економетрика : навчальний посібник. Тернопіль : Тайп, 2012. 224 с.
5. Яровий А. Т., Страхов Є. М. Економетрія. Одеса : Освіта України. 2017. 133 с.

Рекомендована література до Теми 5:

1. Бутник О. М. Економіко-математичне моделювання перехідних процесів у соціально-економічних системах : монографія. Харків : Інжек; СПД Лібуркіна Л.М., 2004. 304 с
2. Гладка О. М., Карпович І. М., Сінчук А. М. Моделі економічної динаміки для фахівців з інформаційних технологій : навчальний посібник. Рівне : РДГУ, 2019. 158 с.
3. Моделі економічної динаміки: конспект лекцій / уклад. Л. П. Перхун. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014.
4. Ревенко Д. С. Методологія моделювання діагностики і управління стійкістю соціально-економічних систем : монографія. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2019. 320 с.
5. Сергєєва Л. Н. Моделювання поведінки економічних систем методами нелінійної динаміки (теорії хаосу) : монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 227 с.
6. Сергєєва Л. Н. Нелінійна економіка: моделі та методи : монографія / Наук. ред. Ю. Г. Лисенко; ЗДУ. Запоріжжя: Поліграф, 2003. 217 с.
7. Черняк О. І., Захарченко П. В., Клебанова Т. С. Теорія хаосу в економіці : підруч. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014. 244 с.

Рекомендована література до Теми 6:

1. Акулов М. Г., Тютюніков І. Є., Куперштейн Л. М., Ткаченко М. І. Моделювання економічної динаміки : навч. посібник. Під ред. М. Г. Акулова. Вінниця.: ВФЕУ, 2017. 310 с.
2. Вітлінський В.В. Моделювання економіки : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2003. 408 с.
3. Моделювання економічної динаміки : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / укл. В. М. Новожилова, П. М. Коюда, І. А. Чуб. Харків : ХДТУБА, 2006. 140 с.
4. Моделі економічної динаміки: конспект лекцій / уклад. Л. П. Перхун. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014.
5. Черняк О. І., Захарченко П. В., Клебанова Т. С. Теорія хаосу в економіці : підруч. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014. 244 с.